

CKV DANS

Dance is the song of the body. Martha Graham

'Dans 2', Mere Vos

DE VAKDIDACTISCHE MEESTERPROEF

DOOR NIKÉ EPPINK

1.	Inleiding en verantwoording	3
2.	Leerlingenmateriaal.....	5
3.	Docentenhandleiding	23
	3.1. Werkvormen.....	23
	3.2. Bronmateriaal theorie	24
4.	Reflectie.....	45

Deze meesterproef bestaat uit een lessenserie 'Dans' voor het vak CKV en zal gegeven worden in week 46, 47 (en 48) aan vijf havo4 en drie vwo4 klassen op de sector Lyceum-Havo van het Christelijke Scholengemeenschap De Goudse Waarden, te Gouda. Zelf zal ik deze lessen verzorgen in drie havo4 klassen.

CKV is een vak in het gemeenschappelijk deel, dat door alle leerlingen in Havo 4 gevolgd wordt. Het doel van het vak CKV op De Goudse Waarden is om leerlingen in aanraking te komen met allerlei vormen van kunst, zodat zij in de tijd dat het vak gevolgd wordt een zekere ontwikkeling doormaken.

De doelstelling, zoals die omschreven wordt in het PTA van De Goudse Waarden, past goed bij mijn eigen visie op het vak CKV. Kunst is in de Nederlandse maatschappij ruim vertegenwoordigd; je komt het tegen op straat, in de krant, op televisie en natuurlijk binnen culturele organisaties. Omdat kunst zoveel en zo direct aanwezig is in het leven van de mens, is het belangrijk om kunst te laten integreren in het onderwijs. Culturele vorming is naar mijn mening dan ook een noodzakelijk onderdeel van de algemene ontwikkeling. Het belangrijkste doel van CKV is om leerlingen in aanmerking te laten komen met uiteenlopende kunstvormen. Tevens is een belangrijk doel om leerlingen op een andere manier met kunst om te laten gaan, zodat zij anders naar kunst gaan kijken.

Binnen het vak CKV gaan de leerlingen aan de slag met vier domeinen:

- Domein A: Culturele activiteiten
- Domein B: Kennis van kunst en cultuur
- Domein C: Praktische activiteiten
- Domein D: Het kunstdossier

Deze meesterproef is geschreven in het kader van domein B en zal gaan over kennis van kunst en cultuur. Domein B wordt op De Goudse Waarden ingevuld in de lessen, waarin leerlingen kennis op doen van verschillende kunstvormen. Leerlingen krijgen een reader en daarnaast wordt het boek 'Palet' gebruikt. Vooralsnog is er op De Goudse Waarden nog geen lessenserie dans ontwikkelt voor CKV. Leerlingen hebben tot nu toe les gekregen in, respectievelijk, film, theater (toneel, cabaret, theatersport), muziektheater (musical, opera), architectuur en muziek (klassiek, jazz, pop en Afro-Amerikaans). Wat opvalt aan deze keuze, is dat beeldende kunst en dans onderbelicht blijven. De reden om geen beeldende kunst te behandelen binnen CKV is omdat leerlingen theorie krijgen bij Beeldende Vorming en zodoende al een zekere basis hebben. De kunstdiscipline dans krijgen de leerlingen niet binnen een ander vak (enkel bij het keuzevak KUA). Naar mijn mening zijn dit genoeg redenen om een lessenserie dans te ontwikkelen.

Een voorwaarde vanuit De Goudse Waarden voor het ontwikkelen van deze lessenserie is dat deze aan sluit op de overige lesstof uit de reader. Daarnaast is het belangrijk dat het boek 'Palet' wordt gebruikt binnen de lessen.

In deze lessenserie heb ik de keuze gemaakt om leerlingen een eerste kennismaking te geven met dans. De belangrijkste punten die ik in mijn lessen wil behandelen, zijn: 1. Danstheorie en -stijlen, 2. Dansanalyse, 3. Het zelf aan den lijve ervaren van dans. Deze drie punten passen, naar mijn mening, het beste binnen de doelstellingen en eindtermen van CKV. Enkele leerlingen zullen een dansvoorstelling bezoeken als culturele activiteit. Wanneer binnen de lessen ingegaan wordt op dansanalyse, zullen zij hier baat bij hebben tijdens het schrijven van hun verslag. CKV is daarnaast een belevingsvak, daarom heb ik gekozen om een stukje dans in te gaan studeren met de leerlingen. Tot slot is het belangrijk dat de leerlingen een bredere basis krijgen over dans. Hierin komt dan ook danstheorie (stijlen, elementen, middelen, ...) aan bod. Uiteraard zal ik de theorie binnen de historische tijd plaatsen.

De lessenserie wordt opgebouwd van weinig tot geen kennis/niveau tot een redelijk hoog niveau. Aan het begin van de lessenserie wordt onderzocht wat en hoeveel leerlingen al weten van dans. Ze starten met het formuleren van het begrip dans en maken kennis met enkele stijlen. Vervolgens gaan leerlingen aan de slag met dansstijlen. Hun kennis wordt steeds groter, mede dankzij de expert werkvorm die voor deze les gebruikt is. Na deze twee lessen hebben de leerlingen al een redelijke basis opgebouwd. Als huiswerk krijgen ze mee om een aantal bladzijden uit de reader en het boek 'Palet' nogmaals door te lezen. Dit hebben de leerlingen nodig om de volgende les (het dansspel) goed uit te kunnen voeren. Als ze na deze les dansanalyse krijgen, hebben ze naar mijn mening een brede kennis opgebouwd over dans. Slechts één ding ontbreekt dan nog: het zelf dansen. Dit gaan ze dan ook in les vijf en zes beleven.

De doelstellingen van deze lessenserie zijn als volgt:

- Leerlingen evalueren hun eigen dansachtergrond en ervaring, middels het maken van een opdracht.
- Leerlingen formuleren het begrip dans: wat is dans?
- Leerlingen leren wanneer dans is ontstaan.
- Leerlingen maken kennis met vier verschillende dansstijlen. Zij leren over de inhoud en achtergronden van de academische dans, moderne dans, jazz- en musicaldans en streetdance.
- Leerlingen gaan actief aan de slag met dansbegrippen, danstechnieken en dansstijlen door middel van een spelvorm.
- Leerlingen leren kritisch te kijken naar dans, met behulp van een analyseschema.
- Leerlingen ondervinden aan den lijve hoe het is om een choreografie in te studeren en maken kennis met het vak van een choreograaf door een dans aan te leren en deze zelf af te maken.

In dit hoofdstuk is het leerling-materiaal te vinden. Op De Goudse Waarden hebben de leerlingen, naast het basisboek Palet, een reader. Deze reader bevat werkbladen met informatie over de verschillende kunstdisciplines die in een jaar behandeld worden (film, dans, theater, muziektheater, muziek, architectuur). Daarnaast zijn er verscheidene opdrachten aan toegevoegd die leerlingen tijdens de les kunnen maken.

CKV LESSEN DANS

Wat gaan we doen?

Dans is overal en altijd aanwezig geweest in het leven van de mens. Zelf ben je vast al veel in aanmerking gekomen met dans. Bijvoorbeeld door het zien van een dansvoorstelling in de schouwburg of zelfs op straat. Tijdens het uitgaan dans je misschien zelf ook, of je beoefent een bepaalde stijl in de dansschool.

Tijdens de lessen CKV DANS gaan we ons wat meer verdiepen in dans. Als eerste gaan we kijken naar het ontstaan van dans. Wat is dans nu eigenlijk? Hoe en wanneer is dans ontstaan? Wat betekent dans voor jou? Vervolgens gaan we in op de vier meest invloedrijke westerse dansstijlen. Daarna gaan we het begrip dans wat meer concretiseren. Aan de hand van verschillende opdrachten gaan we aan de slag met verschillende dansbegrippen. Sommige leerlingen willen misschien een dansvoorstelling gaan zien in de schouwburg. Daarom gaan we ons verdiepen in de dansanalyse. Hierdoor leer je op een andere manier naar dans kijken. Tijdens de laatste lessen zullen jullie zelf in levende lijve gaan ervaren wat het is om een danschoreografie uit te voeren en er één te maken. Let's Dance!

LES 1

Eigen danservaring en ontstaan dans

OPDRACHT 1: Interview elkaar over de rol die dans in je leven speelt en op welke manier jij zelf in aanmerking komt met dans. Denk hierbij aan uitgaan, televisie kijken, theater of hobby's. Bedenk drie vragen die je wilt stellen. Let op: probeer zoveel mogelijk te weten te komen over de danservaring van je buurman/vrouw.

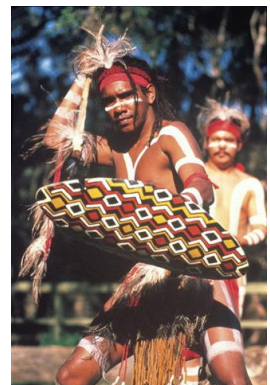
OPDRACHT 2: We gaan klassikaal een filmpje bekijken over dans, gemaakt door Introdans Educatie. In dit filmpje zijn verschillende dansstijlen te zien. Probeer zo veel mogelijk dansstijlen op te schrijven die jij herkent. Schrijf ook op welk dansfragment jou het meeste aanspreekt en waarom.

OPDRACHT 3: Hoe zou jij het begrip 'dans' formuleren? Probeer in één zin uit te leggen wat dans volgens jou inhoudt.

Theorie: het ontstaan van dans

Mensen hebben overal en altijd gedanst. De geschiedenis van dans begint dan ook al in de prehistorie. Dansen waren toen vaak religieus of ritueel van aard, men danste om de goden tot tevredenheid te stemmen of om gunsten af te dwingen. Deze magische dansrituelen hebben zich in de loop van de tijd ontwikkeld tot de dansvormen die we nu kennen. Daarin onderscheiden wij drie verschillende functies van dans: dans als ritueel, dans als ontspanning en dans als vorm van communicatie.

Dans als ritueel heeft een magisch of religieus karakter en wordt uitgevoerd om een bovennatuurlijke macht te vereren of bezweren. De rituele oorsprong is nog het beste te zien in de voorstellingen van Aziatische en Afrikaanse dansgroepen.

De recreatieve dans heeft tot doel om via de dans iets van de eigen cultuur te beleven. Vaak zegt die dans iets over de geschiedenis van de eigen cultuur. Denk maar aan volksdansen, maar ook bijvoorbeeld breakdance. Ook in de tijd van de Grieken en Romeinen werd er gedanst voor het vermaak.

Dans als vorm van communicatie zie je vooral terug in de westerse theaterdans. Hierin spelen dansers een rol die op anderen is afgestemd. Ze maken samen een voorstelling en willen met deze voorstelling iets overdragen op het publiek.

In de middeleeuwen werd dansen door de kerk als zondig gezien. Toch blijven de mensen dansen; op marktplaatsen en in kastelen. Het volksdansen, zoals dat nu nog bestaat, herinnert aan deze eeuwenoude danstraditie. Vanaf de 16^e eeuw start er een nieuwe bloeiperiode van dans, met het ontstaan van het hofballet aan het Hof van Lodewijk de 14^e in Versailles (Frankrijk). Lodewijk danst zelf de hoofdrol in balletten die gaan over zijn leven. Rond 1700 wordt het ballet gerekend tot de theaterkunst, uitgevoerd door professionele dansers in theaters. In de negentiende eeuw ontstaat het Romantisch ballet en in de twintigste eeuw de moderne dans. Na de tweede wereldoorlog komt de dans in ons land in een stroomversnelling en wordt Nederland één van de toonaangevende landen op gebied van dans.

Illustratie: <http://www.teleblik.nl/media/1142332> (3 min. 30 tot 5 min. 14).

OPDRACHT 4: In de bovenstaande theorie worden een aantal dansstijlen genoemd. Je gaat nu zes fragmenten bekijken. Verbind het fragment aan de betreffende dansstijl door middel van een lijn. Beargumenteer je antwoord: waarom hoort het filmpje, volgens jou, bij deze dansstijl?

<u>Fragment nummer</u>	<u>Dansstijl</u>
1	Moderne volksdans
2	Aboriginal dans
3	Hofdansen
4	Westerse theaterdans
5	Romantisch ballet
6	Traditionele volksdans

OPDRACHT 5: In deze les gaan we aan de slag met verschillende dansstijlen.

- Lees de informatie over -de aan jouw toegewezen- dansstijl. Maak hiervoor gebruik van het boek *Palet* (p. 24 – 25) en onderstaande theorie.
- Je bent nu expert in deze dansstijl en je moet ervoor zorgen dat de overige groepsleden ook de vragen over jouw dansstijl kunnen beantwoorden.
- Om dit te bereiken geef je een presentatie aan je groepsleden, waarin je de volgende vragen beantwoordt:
 1. Wanneer en op welke manier is jouw dansstijl ontstaan?
 2. Welke regels en technieken kent jouw dansstijl? Noem er een aantal en doe minimaal één danstechniek voor aan je groepje.
 3. Waar gaan voorstellingen in jouw dansstijl over? Oftewel, wat is de inhoud?
 4. Leg 2 moeilijke dansbegrippen van jouw dansstijl uit aan je groepje.

Let op! Schrijf goed mee met de presentaties van de overige groepsleden. Straks stelt de docent, willekeurig, vragen aan jullie die gaan over *alle vier* de dansstijlen. Iedereen moet dus vragen over alle dansstijlen kunnen beantwoorden.

HUISWERK: Lees voor de volgende les uit *Palet* het hoofdstuk 'Theater' paragraaf 3.4 (pagina 22 t/m 25). Lees daarnaast de informatie over de vier dansstijlen nog een keer goed door. Deze informatie heb je nodig tijdens de les!

1. Academische dans: Klassiek ballet

Het ontstaan

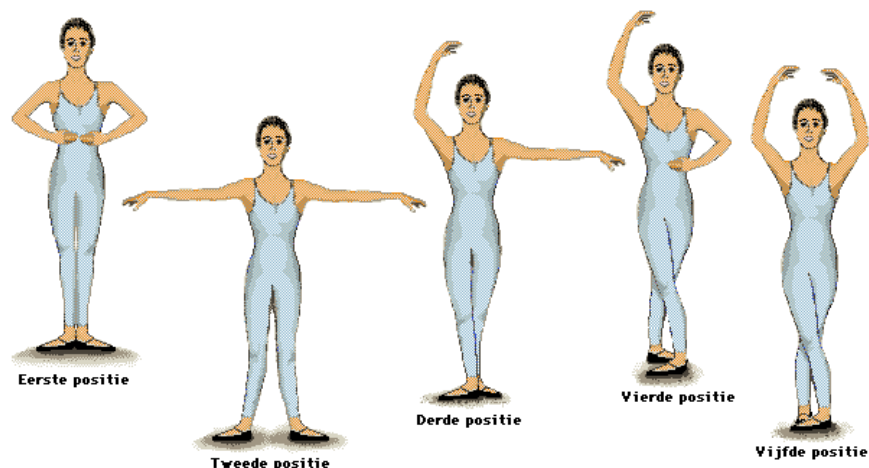
Ballet zoals we dat vandaag kennen en nog dagelijks op vele podia kunnen zien is ontstaan aan de Italiaanse hoven. Toen Catharina de Medici, een adellijke dame uit een belangrijk Italiaans vorstengeslacht, in 1553 trouwde met de Franse koning Hendrik II, nam ze een heel gezelschap van koks, kunstenaars en musici mee. Zodoende werd behalve de Italiaanse kookkunst ook de Italiaanse variant van het ballet geïntroduceerd aan het Franse hof.

En dat sloeg aan! Ballet werd een geliefd theaterspektakel. Deze eerste 'balletuitvoeringen' leken nog weinig op ballet zoals wij dat nu kennen. Het waren producties die de hele dag konden voortduren. De hovelingen konden zich vergapen aan exotische dieren, bont gekostumeerde figuranten en soms zelfs hordes soldaten die op kwamen marcheren. Er werd gezongen, poëzie gedeclameerd en gedanst, en vooral ook heel veel gegeten.

In de loop der tijd werd het aandeel van de dans steeds groter. De regeringsperiode van 'Zonnekoning' Lodewijk XIV, halverwege de zeventiende eeuw, wordt gezien als de tijd waarin het ballet een zelfstandige kunstvorm werd. Lodewijk, die zelf ook graag optrad als balletdanser, nam de beste kunstenaars in dienst om de meest spectaculaire 'hofballetten' te maken en stichtte in 1661 de Koninklijke Academie voor Dans, de eerste officiële balletacademie. Voor het eerst werd nu vastgelegd uit welke passen ballet bestaat en hoe ze moet worden uitgevoerd. Vanaf dit moment kwam de ontwikkeling van ballet in een stroomversnelling: de techniek van de dansers werd steeds beter en de eerste sterdansers verschenen ten tonele.

Dansen volgens regels

Ballet is een artistieke vorm van dansen op basis van een bepaalde techniek, ook wel 'academische danstechniek' genoemd. Het is dus dans die van tevoren door een choreograaf, vaak in samenwerking met de dansers, is uitgedacht en die zich houdt aan een aantal regels. Die regels kun je het beste zien als een stel basishoudingen voor het lichaam. De belangrijkste basishouding in klassiek ballet is het vanuit de heupen buitenwaarts ('en-dehors') draaien van benen en voeten. Dit 'uitgedraaid zijn' gold in de tijd van Lodewijk XIV als buitengewoon sierlijk en kunstig. Je ziet het ook terug in de vijf basisposities voor de voeten, de eerste, tweede, derde, vierde en vijfde positie genoemd:

In de negentiende eeuw ontstond het romantische ballet. Hierin ging om het uitbeelden van hogere menselijke idealen en gevoelens. Alle bewegingen waren gericht op het 'aanraken van de hemel'. De dansers maakten grote, zwevende sprongen. De danseressen droegen spitzen – balletschoenen met een verharde voorkant, net zoals bij legerkistjes – zodat ze op hun tenen ('en pointes') konden dansen.

De klassieke ballethouding bestaat uit slanke, strakke en toch soepele lijnen. De schouders zijn omlaag, het bekken is gekanteld en het hoofd wordt rechtop gehouden, alsof het met een touwtje vastzit aan het plafond. Maar hoe vastgelegd ook, de technische basis van het klassieke ballet laat nog wel ruimte voor verschillende stijlen: zo heb je de Franse, Russische, Italiaanse en Engelse balletstijl. Ze verschillen in de manier waarop dansers worden opgeleid en de basisposities worden uitgevoerd. De een wat hoekiger en minder frivool dan de ander, om het maar even simpel te zeggen.

Inhoud balletten

Wat evenmin vastligt, is de inhoud. Ballet kan overal over gaan. Soms is 'het verhaal' heel concreet, soms abstract. Maar het wordt altijd – en dat is het grote verschil met bijvoorbeeld toneel of musical – primair verteld met beweging, en niet met tekst of muziek. Muziek is wel een belangrijk onderdeel: vrijwel alle balletten worden namelijk op muziek gedanst.

Om de academische techniek vast te leggen is er een speciale taal ontwikkeld met een eigen schrift, om bewegingen vast te leggen. Dit schrift heet de Benesh-notatie. Elk groot balletgezelschap heeft wel iemand in dienst die volgens deze methode balletten vastlegt zodat ze ook zonder de choreograaf kunnen worden ingestudeerd. Een ander belangrijk hulpmiddel bij het archiveren en herinstuderen van stukken is tegenwoordig natuurlijk video.

Enkele begrippen

Arabesque

De danser balanceert op één been, met het andere been omhoog en naar achteren gestrekt.

Ballet de Cour

Hofballet uit de 17de eeuw met prachtige kostuums, muziek, dans, mime en optochten.

Barre

Houten stok langs de muur van de balletstudio. Wordt door dansers gebruikt om hun evenwicht te bewaren tijdens hun oefeningen.

Corps de ballet

Dansers die als groep samen dansen en geen solo's of hoofdrollen dansen.

Pas de deux

Een dans voor twee mensen, meestal een man en een vrouw.

Prima ballerina

Belangrijkste vrouwelijke danser van een balletgezelschap.

Romantische balletten

Balletten die zijn ontstaan tijdens de Romantiek, begin 19de eeuw. Het zijn meestal geheimzinnige sprookjesverhalen.

2. Moderne dans

Het ontstaan en inhoud

Begin twintigste eeuw ontstond er een hele nieuwe manier van dansen als reactie op het klassiek ballet. De initiatiefnemers waren dansers en choreografen, vooral vrouwen, die vonden dat dans veel meer pure, menselijke emoties moest uitdrukken: verdriet, extase, opgewektheid, agressie. Gewoon, recht uit hart, niet meer en niet minder. Choreografen als Merce Cunningham en Martha Graham ontwikkelden eigen technieken om emoties zo goed mogelijk in de dans te verbeelden. Moderne dans gaat dus niet om het uitbeelden van een verhaal, maar juist om het tonen van emoties. Een verhaallijn bestaat niet meer.

Dansen volgens regels

Moderne dans en klassiek ballet, dat gaat moeilijk samen. In de moderne dans wordt dan ook niet op spitzen gedanst en met sierlijke bewegingen, maar is de beweging vooral aards en horizontaal gericht, en niet verticaal en naar de hemel reikend zoals in ballet. Contact met het aardse werd gevonden door te stampen op de dansvloer en veel natuurlijke bewegingen uit te vergroten, zoals lopen, zitten en vallen.

Nederland telt tegenwoordig mee in de wereld van de moderne dans. Choreografen als Rudi van Dantzig, Jirí Kylián, Hans van Manen en Toer van Schayk – allemaal namen die gekoppeld zijn aan Het Nationale Ballet of het Nederlands Dans Theater – worden gerekend tot de absolute top. Hun choreografieën staan op het repertoire van talloze internationale balletgezelschappen.

Enkele technieken

De 'grand old lady' van de 'moderne dans' is dus Martha Graham. Zij wilde in haar dans uitgaan van expressie, waarin zij gevoelens als angst, verliefdheid of juist frustratie uitvergroot in dans. Daarom vond zij een nieuwe techniek uit, die er voor zorgt dat je deze emoties kan uitvergroten in dans. Al haar dansbewegingen gaan uit van deze techniek. Haar techniek gaat uit van 'contraction' (aanspannen) en 'release' (loslaten). Het startpunt van deze beweging is je maag en de techniek houdt eigenlijk niets anders in dan het aanspannen en loslaten van je rugspieren:

- Bij contractie span je je lichaam, je ademt in en maak je rug bol
- Vervolgens ontspan je je spieren weer, je rug wordt recht en je ademt uit

De nadruk lag sterk op het contact van de voeten met de aarde omdat, zoals Graham zelf zei "de danser moet de grond niet loslaten, maar juist cultiveren, want het is zijn eigen landschap". Niet alleen qua techniek is Graham van enorme waarde geweest voor de dans, ook de inhoud was voor het publiek erg herkenbaar. Het publiek kon zich identificeren met de grote menselijke emoties die werden uitgebeeld. Haar balletten verbeeldten wraak, heftige passie, angst, schuld en twijfel: oergevoelens die van de Bühne spatten en de toeschouwer ademloos deed toekijken.

Een andere grote dansvernieuwer was Merce Cunningham.

Deze Amerikaanse choreograaf zette vraagtekens bij zo'n beetje alles wat binnen dans als vanzelfsprekend werd aangenomen. In de jaren veertig begon hij te choreograferen omdat hij genoeg had van het gepsychologiseer van Graham en haar aanhangers. Voor hem hoefden die emoties niet zo. Dans was voor hem bovenal gewoon beweging.

Cunningham is dan ook een 'onderzoekende' choreograaf: een ballet was voor hem abstract en de personages maakten geen dramatische ontwikkeling door. Hij ging uit van de beweging die het liefst zo eenvoudig mogelijk moest worden uitgevoerd. Hij liet zich inspireren door doodnormale dingen van het leven: het staan, gaan zitten, lopen en rennen. Hij vond dat het publiek vooral niet op zijn

wenken bediend moest worden. De dansers liet hij niet keurig in het centrum van het toneel dansen zodat het goed zichtbaar was voor iedereen; hij gebruikte het hele podium en liet een heleboel dingen tegelijkertijd gebeuren zodat de toeschouwer een keuze moest maken waar hij naar wilde kijken. Hiermee wilde Cunningham benadrukken dat, zoals in het gewone leven, er van alles kan gebeuren en dat alles voortdurend in verandering is.

Enkele begrippen

Grahamdans

Inmiddels weer traditioneel geworden moderne techniek van dansen, ontwikkeld door Martha Graham voor haar dramatische en expressionistische choreografieën. De Grahamdans is gebaseerd op de tegenstelling spanning-ontspanning vanuit de rug.

Notatie

Systeem van grafische tekens, waarmee balletpassen op papier worden vastgelegd.

Pure dans

Moderne dansvorm waarbij de dansbewegingen zelf zowel onderwerp als inhoud zijn. De pure dans verwijst alleen maar naar het dansen zelf en is anti-expressionistisch. [Merce Cunningham](#) is een van de grondleggers van deze dansvorm.

Choreograaf

Heeft een idee voor een ballet en voegt de passen en de muziek samen tot een kunstwerk.

Virtuoos

Beschikkend over een briljante danstechniek.

3. Jazz en musicaldans

Het ontstaan en inhoud

Jazzdans heeft zijn wortels in Afrika liggen. Tijdens de slavernij in Amerika hadden de Afrikanen hun eigen dans- en muziekcultuur. De geschiedenis van het Jazzdansen, en van de Jazzmuziek is het verhaal van de strijd tegen slavernij en onderdrukking. Zowel de muziek als de dans zijn uitingen van de sterke vrijheidsdrang tijdens de slavernij van de Afrikaanse bevolking in Amerika.

In de twintiger jaren kwam in New Orleans de grote doorbraak van de jazzmuziek met hieraan verbonden de dans. De Afrikanen die als slaven naar Amerika gebracht werden, namen hun traditionele muziek mee, die naar 'westerse' maatstaven ongelofelijk ritmisch is. De slaven werden te werk gesteld op plantages en daar ontwikkelden zij een zangstijl die de basis is voor de Blues. De jazz ontstond in de sloppenwijken en werd in eerste instantie veel gespeeld in bordelen en donkere clubs.

Er werd natuurlijk ook gedanst op Jazzmuziek in de clubs en bordelen. Jazzmuziek en dans kwamen ook steeds meer voor tijdens shows, revues en musicals. In het begin van de twintigste eeuw trokken steeds meer artiesten rond met hun entertainmentshows. Ze creëerden hiermee de eerste vormen van musicals: de vaudeville show. In de vaudeville werd gezongen, er kwamen sketches aan bod, muzikale revues en dans. Door de uitvinding van de grammofoon, radio en geluidsfilm werd muziek en dans commercieel interessant. Door deze media konden de jazzmuziek en –dans zich over de hele wereld verspreiden. Vanaf 1917 wordt de dansstijl echt 'Jazzdans' genoemd.

Dansen volgens regels

De jazzdans gaat mee met de muziek, vanuit hetzelfde Afrikaanse erfgoed met een paar belangrijke kenmerken, die je nu nog terug ziet in de huidige jazzdans. Als voorbeeld kan genoemd worden: het laag dansen bij de grond, het isoleren van lichaamsdelen, polyritmiek en dynamiek, de intense samenhang tussen muziek en dans, de individuele expressievrijheid en de vrije overgave aan dans en muziek. Josephine Baker was één van de eerste Amerikaanse artiesten die de dansvorm naar Europa bracht.

Jerome Robbins verspreidde met zijn choreografie voor 'West Side Story' de jazzdans over de hele wereld. Gevolgd door vele andere Amerikaanse dansdocenten. Ook in Nederland gaan dan verschillende mensen er mee aan de slag. Het wordt ook een kunstvorm in de theaters.

Jazz is nu nog steeds verbonden met muzikale ontwikkelingen en daardoor ook zo veranderlijk van karakter. Individuele stijlen worden beïnvloed door bijvoorbeeld discodans, soul, hiphop en natuurlijk de videoclip van tv.

Techniek

De bewegingen en techniek van de jazzdans volgen niet die van het klassieke ballet. Ze zijn ten opzichte van het oudere klassieke ballet duidelijk vrijer en gebaseerd op populaire muziek. Jazzdans gaat uit van een heel specifiek ritme. Deze subtiele bewegingen, ook wel 'swing' genoemd, zijn moeilijk aan te leren. De dans vertrekt vanuit het bekken. Een van de elementen waardoor de jazzdans zich van andere dansvormen onderscheidt, is het gebruik van de isolatietechniek. Dat betekent dat een gedeelte van het lichaam zich onafhankelijk kan bewegen van de rest van het lichaam, bijvoorbeeld het hoofd, de schouder, of de wervelkolom, of in combinatie met weer andere delen van het lichaam die zich ook weer onafhankelijk bewegen. De basistechniek van de jazzdans gebruikt de fundamenteën van ballet, moderne dans, tapdans.

Enkele begrippen

Revue

avondvullende reeks van verschillende zang-, dans- en toneelnummers.

Vaudeville

Kort toneelspel met zang en orkestbegeleiding

Musical

Muzikaal theaterspektakel waarin zang, muziek, dans en toneelspel wordt gecombineerd. Ontstaan vanuit de Jazz.

Polyritmiek

Het gebruik van meerdere ritmes tegelijk. In de dans: vanuit meerdere lichaamsdelen een beweging gelijktijdig starten.

Dynamiek

Vol beweging

Isolatie

Afzonderlijke bewegingen waarbij één lichaamsdeel apart beweegt.

4. Streetdance

Het ontstaan en inhoud

Streetdance is de dans die ontstaan is in de straten. Maar het is meer dan alleen een dansvorm. Het is een cultuur die zich ontwikkeld heeft door de jaren heen. De belangrijkste subcultuur hierin is de Hiphop. Spreken we over Hiphop, dan bedoelen we een cultuur die gebaseerd is op vier elementen:

1. DJ
2. Rap (Master of Ceremony)
3. Graffiti
4. Breakdance

Als officiële datum voor de geboorte van Hiphop wordt 12 november 1974 genoemd. Kool D.J.Herc, geboren op Jamaica en wonende in New York, wordt als de vader van de Hiphop gezien. Zijn DJ-techniek is de voorloper van de sampling. Door gebruik te maken van twee platenspelers, een mengpaneel en twee identieke platen verlengde hij de muziek. Op die manier hadden de dansers meer tijd om hun spectaculaire 'moves' te laten zien.

Nederland maakt pas in 1982 kennis met de hiphop cultuur via de media. Vanaf 1983 is in de grote steden de invloed van de tv-uitzendingen goed zichtbaar. Op pleinen en in overdekte winkelcentra zijn jongeren dansend aan te treffen. Maar optredens op straat worden niet zomaar goedgekeurd. Voor een dansoptreden is een vergunning nodig; er wordt namelijk gebruik gemaakt van grote gettoblaster. De straatcultuur verdwijnt dan al snel naar binnen. Uitdagen, je kunsten laten zien, laten zien hoeveel nieuwe bewegingen je weer hebt verzonnen, daar gaat het de echte streetdancers om. Creativiteit staat voorop.

Dansen volgens regels

De meest versnipperde vorm onder de dansstijlen is waarschijnlijk wel de streetdance. Gedurende de ontwikkeling van deze dansvorm ontstonden er telkens nieuwe dansstijlen die elk hun eigen kenmerken vertonen. De ene maakt gebruik van vloeiende bewegingen, de andere wordt dan weer gekenmerkt door zeer gecontroleerde 'moves'. De ontwikkeling van de Streetdance wordt gekenmerkt door improvisatie. Slechts een aantal bewegingen komen steeds terug, daarom moet ieder zijn eigen stijl ontwikkelen. De 'battles' tussen verschillende dansgroepen zorgen ervoor dat iedereen steeds creatiever wordt en grenzen verlegd worden.

Techniek

Door het competitief karakter van de streetdance kwamen er verschillende 'moves'. Het zogenaamde 'footwork', 'popping', en de 'freezes' doen al snel hun intrede in de dansroutines. 'Footwork' bestaat uit beenbewegingen uitgevoerd op de grond, terwijl gesteund wordt op de armen. 'Popping' is het plotseling samentrekken van de triceps, voorarmen, nek, borst en benen. Dit geeft een snel en schokkend effect. Andere ingrediënten voor Breakdance kunnen zijn:

- Humor: bijvoorbeeld plotseling veranderen van je beweging of in een freeze of val eindigen.
- Mime
- Computerspelletjes: nabootsen van moves uit spellen
- Robotstijl: bewegen als een (mechanische) pop of machine

Enkele begrippen

Headspin

Danswijze bij o.a. hiphop waarbij op het hoofd het lichaam rond wordt gedraaid.

Sampling

Geluidsfragmenten verzamelen en opslaan op band voor hergebruik in een remix.

Master of Ceremony

De uitdager van de dansers en degene die het gesprek gaande houdt via rap

Improvisatiestijl

Het ter plekke bedenken van moves naar aanleiding van een aantal basispassen waar je vanuit gaat.

Freeze

De bedoeling van een freeze is om het lichaam stil te krijgen, oftewel 'bevrozen'. Een freeze wordt meestal als einde van een setje gebruikt. Sommige freezes worden op de grond gedaan, anderen worden via een handstand uitgevoerd

LES 3

Dansbegrippen

OPDRACHT 6: We gaan Het Grote Dansspel doen!

- Jullie hebben als huiswerk pagina 22 t/m 25 gelezen uit het boek 'Palet'. Daarnaast heb je je tijdens de vorige les bezig gehouden met vier dansstijlen. De opgedane kennis gaan we nu in de praktijk brengen.
- Op de tafels liggen verschillende opdrachten. In vier groepen gaan jullie deze opdrachten uitvoeren. Per goed antwoord kunnen jullie één punt verdienen. Uitleg van de opdrachten is zowel hieronder te vinden, als op de tafels.
- De opdrachten:
 1. Uitbeelden
 2. Verboden woord
 3. Pictionary
 4. Welk woord weg?

Let op! Eén leerling uit jullie groepje houdt de score bij. Ik vertrouw er op dat jullie dit eerlijk doen!

UITBEELDEN:

Jullie pakken om de beurt een kaartje van de stapel. Eén leerling beeldt uit wat op het kaartje staat. Let op: je mag hierbij géén woorden gebruiken, enkel gebaren en (dans)beweging! De overige groepsleden raden welke danstechniek uitgebeeld wordt. Daarna is de volgende aan de beurt. Per goed geraden antwoord krijgen jullie 1 punt.

VERBODEN WOORD: Op tafel zien jullie kaartjes liggen met begrippen erop en drie verboden woorden eronder. Om de beurt beschrijven jullie het begrip zonder de drie woorden die eronder staan te noemen. De overige groepsleden raden om welk woord het gaat.

PICTIONARY: Om de beurt trekken jullie een kaartje, waar een dansstijl op genoemd staat. Probeer deze dansstijl te tekenen. De overige groepsleden raden welke stijl getekend wordt. Daarna mag de volgende.

WELK WOORD WEG?: Op de tafel ligt een vel papier met telkens drie woorden aangegeven. Eén woord hoort niet in het rijtje thuis. Zoek uit welk woord, omcirkel deze en beargumenteer jullie keuze.

LES 4

Dansanalyse

OPDRACHT 7: Wanneer je naar een dansvoorstelling gaat kijken, is het interessant om een analyse te maken. Je gaat nu vier verschillende danschoreografieën bekijken, waarin je telkens een korte analyse maakt. De vragen staan hieronder vermeldt.

ANALYSE 1:

Het nationale Ballet - *Coppelia* <http://www.youtube.com/watch?v=tZewru3yR2w>

Inhoud choreografie

- Om welke dansstijl gaat het? (omcirkel één of meerdere soorten dans die je hebt gezien, of vul verder in):

Klassiek ballet – Moderne dans – Volksdans – Jazzdans – Streetdance – Discodans – Afrikaanse dans – Breakdance – Salsa – Stijldans - Wals -

- Welke inhoud heeft de dans?

- ☐ Thematische dans
- ☐ Verhalende dans
- ☐ Abstracte/absolute dans

- Waaruit heb je dat opgemaakt?

.....

.....

.....

ANALYSE 2:

Het Nederlands Danstheater - *Tar and Feathers*

<http://www.youtube.com/watch?v=Fos48yxAUk4>

Vorm choreografie

- Op welke manier wordt er gedanst?

- ☐ Klassiek op spitzen
- ☐ Op dansschoeisel
- ☐ Op blote voeten

- Hoe worden de dansen uitgevoerd?

- ☐ Solist
- ☐ Duo's
- ☐ Trio's
- ☐ Groep, aantal dansers:
- ☐ Gelijke bewegingen
- ☐ Afwisseling in bewegingen

ANALYSE 3:

Jabbawockeez

<http://www.youtube.com/watch?v=4n-x0IJSfho>

Danselementen

- Op welke manier komen de elementen tijd en kracht terug in de voorstelling? Omcirkel het antwoord.

- Ritme bewegingen:	regelmatig	onregelmatig	
- Tempo dans:	snel	normaal	langzaam
- Bewegingen	krachtig	licht	

- Hoe wordt de ruimte gebruikt? Welke patronen gebruiken de dansers op het dansvlak? Omcirkel het antwoord:

<u>Richting:</u>	voor	zij	achter	diagonaal
<u>Lagen:</u>	hoog	midden	laag	
<u>Vormen:</u>	rond	hoekig	open	verandering

- Teken hieronder twee verschillende posities van de dansers

Bijvoorbeeld, drie dansers staan voor en drie achter: - - -
 - - -

ANALYSE 4:

Introdans Ensemble voor de jeugd - *Slapstripstick*

<http://www.youtube.com/watch?v=7n9Ji-MTQHw>: Tot 2 min. 21

Toneelbeeld en muziek

- Wat speelt er in de aankleding van deze choreografie een grote rol?

- ☐ decor
- ☐ belichting
- ☐ kostuums
- ☐ accessoires
- ☐ film

- Welke functie heeft het toneelbeeld?

.....

.....

.....

- Op welke manier wordt muziek gebruikt bij de voorstelling?

- ☐ Live
- ☐ Opname
- ☐ Instrumentaal
- ☐ Vocaal
- ☐ Geluiden

- Volgt de dans de muziek of volgt de muziek de dans? Hoe zie je dat?

.....

.....

.....

- Welk gevoel roept de voorstelling op?

.....

.....

.....

LES 5, 6 en 7

Let's Dance!

De afgelopen weken ben je veel met dans bezig geweest. Je hebt filmfragmenten over dans gezien, naar je eigen danservaring gekeken, je hebt theorie gelezen over verschillende dansstijlen en je hebt deze theorie in de praktijk gebracht met het dansspel. Maar nu missen we nog één ding, namelijk het dansen zelf!

OPDRACHT 8: We gaan met z'n allen een danschoreografie instuderen. Onthoud deze choreografie goed, want tijdens de volgende lessen ga je deze choreografie zelf aanvullen met danspassen.

OPDRACHT 9: Je gaat in groepen een choreografie bedenken en uitvoeren. Deze choreografie wordt achter de bestaande choreografie geplakt. Je gaat dan ook eerst de dans van de vorige week uitvoeren, met daarachter jullie zelf bedachte choreografie. Je hebt twee lessen om een eigen choreografie te maken.

Waar moet de choreografie aan voldoen?

- De choreografie heeft een lengte van 4 keer 8 tellen.
- Er moeten minimaal 2 verschillende dansstijlen in voorkomen
- Gebruik minimaal 2 verschillende dansrichtingen en danslagen

Naast bovenstaande punten wordt de choreografie beoordeeld op:

- Presentatie
- Originaliteit
- Samenspel

Schrijf op papier op welke dansstijlen –lagen en –richtingen jullie gebruiken. Lever dit voor

In dit hoofdstuk is de docentenhandleiding te vinden. In de docentenhandleiding zijn alle lesplannen opgenomen. De docent handelt vanuit deze lesplannen en heeft daarnaast de reader van de leerlingen naast zich. De lesplannen zijn gerangschikt op datum (weeknummer) en lesnummer. Het onderwerp staat aangegeven, evenals de beginsituatie van de leerlingen. Daarnaast staat beschreven welke werkvormen tijdens de les gebruikt worden en welke leerdoelen aan het einde van de les behaald moeten worden. Vervolgens is de opbouw van de les te zien, bestaande uit inleiding, kern, slot en afsluiting les. Bij elk onderdeel staat aangegeven wat de docent en leerlingen doen en welk materiaal hierbij gebruikt moet worden. Verantwoording voor onderwijskundige en didactische keuzes en een overzicht van de doelstellingen zijn opgenomen in het hoofdstuk 'inleiding en verantwoording'.

Omdat niet alle docenten bekend zijn met de werkvormen, is hieronder een uitleg gegeven van de werkvormen die gehanteerd worden (voor zover deze nog niet uitgelegd zijn in de docenthandleiding). Deze uitleg is gekopieerd uit het document *Info activerende werkvormen*, geschreven door J.H. Flokstra. Daarnaast zijn, per les, de bronnen genoemd die gebruikt worden voor de theorie in de reader.

3.1. WERKVORMEN

- **DENKEN-DELEN-UITWISSELEN**

Werkwijze

1. Denken: de leerling krijgt een vraag van de docent of moet een begrip beschrijven. De leerlingen krijgen elk enige tijd om daar over na te denken.
2. Delen: nu vertellen de leerlingen elkaar wat hun antwoord of oplossing is. Ze kunnen met elkaar vergelijken en eventueel hun oplossing of antwoord bijstellen.
3. Uitwisselen: nu worden door de docent verschillende leerlingen aangewezen om hun antwoord te geven of hun oplossing op het bord te zetten. Aan de andere leerlingen wordt regelmatig om commentaar gevraagd.

- **EXPERGROEPJES**

Werkwijze

1. Er is een centrale vraag of opdracht die meestal door de docent wordt gesteld. De docent verdeelt deze complexe opdracht in net zo veel goede deelvragen/opdrachten als er nodig zijn voor elke groep.
2. De individuele leden van elke groep beantwoorden hun eigen deelopdracht. Zij zijn nu de expert voor dat deel van de opdracht binnen hun groep.
3. De expert presenteert nu zijn kennis aan de andere leden van de groep. Dit herhaalt zich voor de andere experts. Hierna is de hele groep expert geworden voor de gehele opdracht. De docent controleert door willekeurige leden van verschillende groepen vragen te stellen.

Variatie

Een variant hierop is dat uit alle groepen de experts van dezelfde deelvraag eerst bij elkaar gaan zitten. Gezamenlijk tot een uitkomst komen en daarna weer in hun eigen groep gaan zitten waarna de uitwisseling weer op gang komt.

- **WELK WOORD WEG?**

Werkwijze

Maak rijtjes met drie of vier woorden die schijnbaar bij elkaar horen. Dit kan op kaartjes of op het bord. Zorg ervoor dat in een reeks van vier, er steeds één niet bij hoort.

Aan de leerlingen natuurlijk de vraag uit te zoeken welk begrip, woord, persoon enzovoort er niet bij hoort. De leerlingen moeten uitleggen waarom juist dat antwoord wordt gekozen. Het is interessant als er meer dan één goed antwoord is, afhankelijk van de invalshoek waarmee je die vier woorden bekijkt.

3.2. BRONMATERIAAL THEORIE

Les 1

- <http://www.leerkracht.nl/show?id=57643>
- <http://www.vandale.nl>
- Utrecht, L. (1988) *Van hofballet tot postmoderne dans*. Zutphen: Walburg Pers. (p. 18)
- 'Programma 1', uit: Kunstlicht 1t/m4
- Geljon, C. e.a. (2002) *Palet. Culturele Kunstzinnige vorming voor de tweede fase*. Utrecht/Zutphen: Thiememeulenhoff.

Les 2

- <http://www.dansmaar.nl/>
- <http://educatie.het-muziektheater.nl/info/ballet/>
- Utrecht, L. (1988) *Van hofballet tot postmoderne dans*. Zutphen: Walburg Pers. (p. 18)
- Heijnen, E. e.a. (2001) *De bespiegeling. Culturele en kunstzinnige vorming 2 voor het vwo*. Houten: EPN.
- Martelaer, K. de. e.a. (2006) *Dansant. Dansante bewegingsactiviteiten: praktijk en theorie*. Trion Uitgevers.

Les 3

- Materiaal uit de reader van les 2
- Geljon, C. e.a. (2002) *Palet. Culturele Kunstzinnige vorming voor de tweede fase*. Utrecht/Zutphen: Thiememeulenhoff.

Les 4

- Geljon, C. e.a. (2002) 'Kijkwijzer', uit: *Palet. Culturele Kunstzinnige vorming voor de tweede fase*. Utrecht/Zutphen: Thiememeulenhoff.
- Martelaer, K. de. e.a. (2006) *Dansant. Dansante bewegingsactiviteiten: praktijk en theorie*. Trion Uitgevers.

Les 5 en 6

- Niet van toepassing

LES	1
DATUM	Week 46
KLAS	Havo en VWO 4
ONDERWERP	Dans: wat is dans? Ontstaan van dans. Eigen danservaring.
BEGINSITUATIE	Leerlingen hebben bij CKV lessen film gevolgd en krijgen een nieuw onderwerp ingeleid. Docent heeft teleblik account geactiveerd voor de filmfragmenten.
WERKVORMEN	- Interview - Film fragment met bijbehorende opdracht - Denken, delen, uitwisselen - Nummer van het film fragment verbinden aan dansstijl
LES/LEERDOELEN	- Leerlingen evalueren hun eigen dansachtergrond en ervaring, middels een interview met elkaar. - Leerlingen formuleren het begrip dans: wat is dans? - Leerlingen leren wanneer dans is ontstaan.

OPBOUW LES

WAT	TIJD (min)	INHOUD	MATERIAAL
Inleiding	5 min.	Les openen, namenlijst en introductie nieuw onderwerp: dans	Map
Kern	10 min. 10 min. 10 min.	Opdracht 1: De leerlingen interviewen elkaar elk 2 minuten over hun eigen danservaring. Elke leerling bedenkt van tevoren drie vragen die hij/zij wil stellen. Uiteindelijk moeten de lln zoveel mogelijk te weten komen over de danservaring. Docent loopt rond. 1. Bespreken met de klas: enkele lln vragen naar de ervaring. Opdracht 2: Starten film Introdans Educatie waarin verschillende dansstijlen te zien zijn. (1min16) De lln schrijven zo veel mogelijk dansstijlen op die ze herkennen. 2. Bespreken met de klas: welke dansstijlen herken je? Welke dansstijl spreekt je het meeste aan? Antwoorden: <i>Moderne dans, klassiek ballet, tapdans, volksdans, buikdans, afrikaanse dans, rock-'n'-roll, streetdance, twist, inline-skate dans, rituele dans, jazzdans uit west side story, michael jackson moove, acrobatische rock-'n'-roll.</i> Opdracht 3: De lln formuleren door middel van de werkvorm 'denken, delen, uitwisselen' het begrip 'dans'. Docent loopt rond. 3. Bespreken met de klas: een aantal lln mogen hun begrip (bestaande uit één zin) opschrijven op het bord. Overige lln geven commentaar. Volledig antwoord: <i>Een ritmisch, geordende beweging van het lichaam in tijd en ruimte, op de maat van de muziek.</i>	DVD Introdans Beamer Computer Reader
Slot	5 min. 10 min.	- Klassikaal of individueel lezen van de theorie uit de reader (ontstaan van dans). - Illustreeren met film: http://www.teleblik.nl/media/1142332 (3 min. 30 tot 5 min. 14). Tijd over? Opdracht 4: De docent laat zes fragmenten zien van verschillende dansstijlen. Leerlingen verbinden het fragmentnummer aan de betreffende dansstijl. Antwoord: 1 = westerse theaterdans (http://www.youtube.com/watch?v=FJ1pr5VHFpg&feature=fvw) 2 = traditionele volksdans (http://www.youtube.com/watch?v=H8F5ggn5VjU&feature=related) 3 = romantisch ballet (http://www.youtube.com/watch?v=L_UJvDcigPI&feature=related) 4 = hofdans (http://www.youtube.com/watch?v=gV-YzePE2Dg&feature=related) 5 = Aboriginal dans (http://www.youtube.com/watch?v=vVvW-3KGKM8&feature=related) 6 = moderne volksdans (http://www.youtube.com/watch?v=ld-J2p6IPKY)	Beamer Computer Links dansstijlen Reader
Afsluiting les	2 min.	Korte samenvatting inhoud les. Volgende les gaat over dansstijlen.	

LES	2
DATUM	Week 46
KLAS	Havo en VWO 4
ONDERWERP	Dansstijlen: academische dans, moderne dans, jazz- en musicaldans, streetdance
BEGINSITUATIE	IlIn hebben één les dans gehad. Ze weten wat het begrip 'dans' inhoudt en hebben elkaar geïnterviewd over danservaring. Tevens hebben ze een aantal fragmenten bekeken van dans en gelezen over het ontstaan ervan.
WERKVORMEN	- Expert
LES/LEERDOELEN	- Leerlingen maken kennis met vier verschillende dansstijlen. Zij leren over de inhoud en achtergronden van de academische dans, moderne dans, jazz- en musicaldans en streetdance.

OPBOUW LES

WAT	TIJD (min)	INHOUD	MATERIAAL
inleiding	5 min.	- Les openen, namenlijst en terugkoppeling vorige les. - Introductie onderwerp: vier dansstijlen. De docent laat de vier dansschoenen zien (of afbeeldingen ervan): <u>Vraag</u> aan de leerlingen: welke schoen hoort bij welke dansstijl?	Map Dansschoenen (spitzen, sokken/witte schoentjes, jazzschoenen en gympen)
Kern	5 min. 15 min. 10 min.	- Docent verdeelt de IlIn in groepen van vier. Iedere IlIn krijgt een nummer <u>Opdracht vijf</u>. Elke Il uit een groep bestudeerd één van de vier dansstijlen. Informatie kunnen zij halen uit het boek Palet (p. 24-25) en uit de theorie in de reader. Zij geven antwoord op de volgende vragen: - Wanneer en op welke manier is jouw dansstijl ontstaan? - Welke regels en technieken kent jouw dansstijl? Noem er een aantal en doe minimaal één danstechniek voor aan je groepje. - Waar gaan voorstellingen in jouw dansstijl over? Oftewel, wat is de inhoud? - Leg 2 moeilijke dansbegrippen van jouw dansstijl uit aan je groepje. - Elke Il wordt expert voor zijn/haar onderdeel. Iedereen presenteert zijn/haar kennis aan de andere leden van de groep. Uiteindelijk moet iedereen alle vragen kunnen beantwoorden	Reader Boek Palet
Slot	10 min.	Controle: De docent stelt bovengenoemde vragen, gekoppeld aan de vier dansstijlen aan willekeurige leden van een groep.	
Afsluiting les	5 min.	Korte samenvatting inhoud les. In de volgende les gaan we het hebben over verschillende dansbegrippen. Huiswerk opgeven: lezen pagina 22 t/m 25. Daarnaast eventueel als huiswerk opgeven: De vragen 1 t/m 4 uittypen in word, voor alle dansstijlen (op fronter zetten).	

AFBEELDINGEN DANSSCHOENEN:

LES	3
DATUM	Week 47
KLAS	Havo en VWO 4
ONDERWERP	Het grote dansspel
BEGINSITUATIE	De leerlingen hebben twee lessen dans gehad. Ze hebben zich verdiept in vier verschillende dansstijlen en kennis opgedaan over het ontstaan van de dans.
WERKVORMEN	- Uitbeelden - Welk woord weg? - Pictionary - Verboden woord
LES/LEERDOELEN	- Leerlingen gaan actief aan de slag met dansbegrippen, danstechnieken en dansstijlen door middel van een spelvorm.

OPBOUW LES

WAT	TIJD (min)	INHOUD	MATERIAAL
Inleiding	10 min.	<u>Opdracht zes.</u> Bij binnenkomst zien leerlingen op vier tafels verschillende opdrachten liggen. De leerlingen worden gevraagd om zich meteen te verdelen over deze vier tafels. Tassen mogen in een hoek van het lokaal worden gelegd. Uitleg spel: op de tafels liggen verschillende opdrachten. De leerlingen gaan deze opdrachten met elkaar uitvoeren en schuiven daarna door naar de volgende tafel. Een ronde duurt vijf minuten Bijhouden met tijd. Leerlingen houden zelf het aantal punten bij dat ze gehaald hebben. Voor elk goed geraden antwoord krijgen zij 1 punt.	4 tafels Opdrachten Antwoordvel Pennen Tekensmateriaal Prijsje
Kern	25 min.	Opdrachten: 1. <u>Uitbeelden.</u> Op tafel liggen kaartjes met verschillende danstechnieken. De lln beelden de techniek uit, overige groepsleden raden hoe deze techniek heet. Inhoud kaartjes: <i>Eerste positie (klassiek ballet), Derde positie (klassiek ballet), Arabesque (klassiek ballet), Contractie en Release (moderne dans), Footwork (streetdance), Freeze (streetdance), Robotstijl (streetdance), Mime (streetdance), Isolatiebeweging (Jazzdans)</i> 2. <u>Verboden woord.</u> Op tafel liggen kaartjes met begrippen erop en drie verboden woorden eronder vermeld. Een ll omschrijft het begrip zonder deze woorden te noemen. De groepsleden raden om welk woord het gaat. Inhoud kaartjes: 1. <i>Verhalende dans: verhaal – zwanenmeer – personages</i> 2. <i>Cultuurdans: volksdans – cultuur – folklore</i> 3. <i>Thematische dans: emoties – thema – gevoel</i> 4. <i>Choreograaf: dansmaker – danspassen – repetitie</i> 5. <i>Prima ballerina: solist – hoofdrol – topdanser</i> 6. <i>Pas de deux: dansfragment – twee – solist</i> 7. <i>Bewegingselementen: tijd – kracht – ruimte</i> 8. <i>Dansnotatie: schrift – tekens – passen</i> 9. <i>Musical: muziek – dans – theater</i> 10. <i>Improvisatie: breakdance – bewegingen - dans</i> 3. <u>Pictionary.</u> De lln krijgen een set kaarten. Op elke kaart staat een dansstijl genoemd. Een ll gaat deze dansstijl tekenen, de rest raadt welke stijl getekend wordt. Inhoud kaartjes: <i>Aboriginal dans, Ballet, Breakdance, Buikdans, Capoeira, Flamenco, Hofdans, Jazzdans, Jumpstyle, Klompendans, Moderne dans, Polonaise, Stijldansen, Streetdance, Twist.</i>	

		4. <u>Welk woord weg?</u> Rijtjes van drie woorden, waarvan er één niet bij hoort. Welk woord hoort er niet bij? en waarom? Inhoud kaartjes: 1. <i>Jirí Kylián, Hans van Manen, <u>Sergei Diaghilev</u> (Ballets Russes, overige moderne danschoreografen)</i> 2. <i><u>Spitzen</u>, en pointes, en-dehors (spitzen zijn schoentjes, overige twee zijn danstechnieken (op tenen dansen en met uitgedraaide benen).</i> 3. <i>Emoties, aards, <u>verticaal</u> (inhoud moderne dans: emotie tonen, naar de grond gericht (aards), dans is horizontaal).</i> 4. <i>Vaudeville, revue, <u>circus</u> (vanuit vaudeville en revue ontstaat de jazzdans, niet vanuit het circus)</i> 5. <i>Graffiti, DJ, <u>Tapdans</u> (tap is geen onderdeel van hiphopcultuur)</i> 6. <i><u>V-Step</u>, Headspin, popping (V-step komt uit aerobics, overige zijn breakdance moves)</i> 7. <i>Martha Graham, <u>Kenneth MacMillan</u>, Merce Cunningham (MacMillan is choreograaf van neoromantische Engelse ballet, overige twee moderne dans choreografen).</i>	
Slot	10 min.	Antwoorden verzamelen, kijken welk groepje de meeste punten heeft behaald. De winnaars krijgen (eventueel) een prijsje.	
Afsluiting les	5 min.	Leerlingen vragen naar hun ervaringen deze les.	

Opdrachtvellen zijn te vinden op de volgende pagina's:

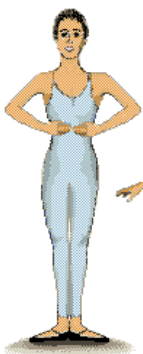
UITBEELDEN:

Jullie pakken om de beurt een kaartje van de stapel. Eén leerling beeldt uit wat op het kaartje staat. Let op: je mag hierbij géén woorden gebruiken, enkel gebaren en (dans)beweging! De overige groepsleden raden welke danstechniek uitgebeeld wordt. Daarna is de volgende aan de beurt. Per goed geraden antwoord krijgen jullie 1 punt.

VERBODEN WOORD: Op tafel zien jullie kaartjes liggen met begrippen erop en drie verboden woorden eronder. Om de beurt beschrijven jullie het begrip zonder de drie woorden die eronder staan te noemen. De overige groepsleden raden om welk woord het gaat.

PICTIONARY: Om de beurt trekken jullie een kaartje, waar een dansstijl op genoemd staat. Probeer deze dansstijl te tekenen. De overige groepsleden raden welke stijl getekend wordt. Daarna mag de volgende.

UITBEELDEN

<i>Eerste positie (klassiek ballet)</i> Eerste positie	<i>Derde positie (klassiek ballet)</i> Derde positie	<i>Arabesque (klassiek ballet)</i>
<i>Contractie en Release (moderne dans)</i>	<i>Footwork (streetdance)</i> 	<i>Freeze (streetdance)</i>
<i>Robotstijl (streetdance)</i>	<i>Mime (streetdance)</i>	<i>Isolatiebeweging (Jazzdans)</i>

VERBODEN WOORD

<i>Verhalende dans</i> <i>verhaal – zwanenmeer – personages</i>	<i>Cultuurdans</i> <i>volksdans – cultuur – folklore</i>
<i>Thematische dans</i> <i>emoties – thema – gevoel</i>	<i>Choreograaf</i> <i>dansmaker – danspassen – repetitie</i>
<i>Prima ballerina</i> <i>solist – hoofdrol – topdanser</i>	<i>Pas de deux</i> <i>dansfragment – twee – solist</i>
<i>Bewegingselementen</i> <i>tijd – kracht – ruimte</i>	<i>Dansnotatie</i> <i>schrift – tekens – passen</i>
<i>Musical</i> <i>muziek – dans – theater</i>	<i>Improvisatie</i> <i>breakdance – bewegingen - dans</i>

PICTIONARY

Aboriginal dans	Flamenco	Moderne dans
Ballet	Hofdans	Polonaise
Breakdance	Jazzdans	Stijldansen
Buikdans	Jumpstyle	Streetdance
Capoeira	Klompendans	Twist

WELK WOORD WEG?

Hieronder staan zeven rijtjes met elk drie woorden aangegeven. Eén woord hoort niet in het rijtje thuis. Zoek uit welk woord, omcirkel deze en beargumenteer jullie keuze.

Jirí Kylián

Hans van Manen

Sergei Diaghilev

.....Hoort er niet bij, want:.....
.....
.....

Spitzen

En pointes

En-dehors

.....Hoort er niet bij, want:.....
.....
.....

Emoties

Aards

Verticaal

.....Hoort er niet bij, want:.....
.....
.....

Vaudeville

Revue

Circus

.....Hoort er niet bij, want:.....
.....
.....

Graffiti

DJ

Tapdans

.....Hoort er niet bij, want:.....
.....
.....

V-Step

Headspin

Popping

.....Hoort er niet bij, want:.....
.....
.....

Martha Graham

Kenneth MacMillan

Merce Cunningham

.....Hoort er niet bij, want:.....

ANTWOORDENVEL

ONDERDEEL	PUNTEN
UITBEELDEN Jullie pakken om de beurt een kaartje van de stapel. Eén leerling beeldt uit wat op het kaartje staat. Let op: je mag hierbij géén woorden gebruiken, enkel gebaren en (dans)beweging! De overige groepsleden raden welke danstechniek uitgebeeld wordt. Daarna is de volgende aan de beurt. Per goed geraten antwoord krijgen jullie 1 punt.	
VERBODEN WOORD Op tafel zien jullie kaartjes liggen met begrippen erop en drie verboden woorden eronder. Om de beurt beschrijven jullie het begrip zonder de drie woorden die eronder staan te noemen. De overige groepsleden raden om welk woord het gaat. Per goed geraten antwoord krijgen jullie 1 punt.	
PICTIONARY Om de beurt trekken jullie een kaartje, waar een dansstijl op genoemd staat. Probeer deze dansstijl te tekenen. De overige groepsleden raden welke stijl getekend wordt. Daarna mag de volgende. Per goed geraten antwoord krijgen jullie 1 punt.	
WELK WOORD WEG? Op de tafel ligt een vel papier met telkens drie woorden aangegeven. Eén woord hoort niet in het rijtje thuis. Zoek uit welk woord, omcirkel deze en beargumenteer jullie keuze. Per goed geraten antwoord krijgen jullie 1 punt.	

LES	4
DATUM	Week 47
KLAS	Havo en VWO 4
ONDERWERP	Dansanalyse
BEGINSITUATIE	De leerlingen hebben drie lessen dans gehad. Ze hebben zich verdiept in vier verschillende dansstijlen - begrippen en -theorie en kennis opgedaan over het ontstaan van de dans. Daarnaast hebben ze deze kennis middels een spelvorm in de praktijk gebracht.
WERKVORMEN	Dansanalyse: Kijken naar dansfragmenten en analyseren
LES/LEERDOELEN	- Leerlingen leren kritisch te kijken naar dans, met behulp van een analyseschema.

OPBOUW LES

WAT	TIJD (min)	INHOUD	MATERIAAL
Inleiding	5 min.	- Les openen, namenlijst en terugkoppeling vorige les. - Introductie onderwerp: Dansanalyse	Map Reader
Kern	30 min.	<u>Opdracht zeven</u>. De lln gaan klassikaal vier verschillende fragmenten bekijken en hier een analyse van maken. De vragen staan in het leerlingenmateriaal. Eventueel kunnen de vragen verdeeld worden over de lln. - Klassikaal bespreken. Per groepje leerlingen 1 vraag laten kiezen die ze willen beantwoorden. Antwoorden: Analyse 1 <i>Klassiek ballet</i> <i>Verhalende dans: vertelt het verhaal van Coppelia, met personages en een plot.</i> Analyse 2 <i>Blote voeten en sokken</i> <i>Trio's</i> <i>Afwisseling in beweging</i> Analyse 3 <i>Onregelmatige bewegingen</i> <i>Tempo is snel</i> <i>Krachtige bewegingen</i> <i>Richting: voor, zij, achter</i> <i>Lagen: vooral hoog en laag</i> <i>Vormen: hoekig en met veel verandering</i> Analyse 4 <i>Decor en belichting.</i> <i>Belichting voor sfeer, rekwisieten om handeling duidelijk te maken en zonder decor (rood bankje) kan de dans niet uitgevoerd worden.</i> <i>Opname, instrumentaal, geluiden</i> <i>Dans volgt de muziek, aan de timing van de bewegingen.</i> <i>Eigen mening</i>	Reader PC Beamer Links You-Tube
Slot	10 min.	Samen naar fragmenten zoeken van dansvoorstellingen en/of –genres die leerlingen mooi vinden.	
Afsluiting les	5 min.	Korte samenvatting inhoud les. In de volgende les gaan we zelf een choreografie instuderen! Eventueel: ander lokaal/gymzaal reserveren voor de volgende les en de leerlingen dit doorgeven.	

LES	5
DATUM	Week 48
KLAS	Havo en VWO 4
ONDERWERP	Dans instuderen
BEGINSITUATIE	De leerlingen hebben vier lessen dans gehad. Ze hebben zich verdiept in vier verschillende dansstijlen, -begrippen en -theorie en kennis opgedaan over het ontstaan van de dans. Daarnaast hebben ze deze kennis middels een spelvorm in de praktijk gebracht en met behulp van een analyseschema kritisch naar dans leren kijken.
WERKVORMEN	- Dansen - Leerlingen geven elkaar één tip en één top n.a.v. de dans
LES/LEERDOELEN	- Leerlingen ondervinden aan den lijve hoe het is om een choreografie in te studeren.

OPBOUW LES

WAT	TIJD (min)	INHOUD	MATERIAAL
Inleiding	5 min.	• Bij binnenkomst zijn de tafels al aan de kant geschoven (of lln hebben les in de gymzaal). • Les openen, namenlijst en terugkoppeling vorige les. • Introductie onderwerp: Dansen! Choreografie instuderen	Map Reader
Kern	30 min.	<u>Opdracht 8</u> uit de reader. De lln gaan een dans instuderen van 4x8 tellen. De docent leert deze dans aan. Het is handig om dit per 8 tellen te doen, dan een aantal keer op muziek en er weer iets achteraan plakken. Zie de bijlage voor de choreografie.	Reader Muziek
Slot	10 min.	Leerlingen in groepen van vier verdelen. Iedereen kiest iemand uit waar hij/zij naar gaat kijken. Groep voor groep wordt de choreografie gepresenteerd. Elke leerling geeft één tip en één top aan de ander. Na elke groep hebben de leerlingen de tijd om elkaar een tip en een top te geven.	
Afsluiting les	5 min.	• Uitleg opdracht volgende les. Zie <u>opdracht 9</u> uit de reader. • Bij tijd over kan je alvast beginnen aan deze opdracht (zie les 6).	Reader

Bijlage

Choreografie TIMBALAND - Apologize

2x8	Leerlingen komen vanuit een gehurkte positie op tot kleine spreidstand
1	r. voet opzij, r arm in vuist omlaag, l. been in pli� (laag)
2	op
3	Wissel: l. voet opzij, l. arm in vuist omlaag, r. been in pli�
4	Op tot spreidstand
5	r. arm horizontaal gehoekte elleboog voor je, hand op (soort egypte houding)
6	l. arm bijna hetzelfde, over r. arm heen en l. arm omlaag
7	Draai met de handen � rondje
8	Beweging met de vingers op muziek (vingers ��n voor ��n dichtdoen tot vuist)
1,2	Vanuit spreidstand r. been gehoekt op (bounce)
3,4	Zelfde maar met l. been
En 5, 6	l. been schuift naar r. been, r. been weer opzij(armbeweging: naar l. wegduwen)
En 7, 8	zelfde
1-4	Spreidstand, vanuit links met beide armen halve slag draaien (via voor, schouderhoogte)
5-8	Driehoek maken met benen (armen: r. opzij, l. opzij, terug)
1,2	Slide naar voren
3,4	Slide naar links
5 en 6	Kick ball change (jazzbeweging)
7 en 8	zelfde
1-4	Bounce , knieën gebogen, van links naar rechts
5-8	Kwart slaag draaien, 2 passen naar ‘voren’ lopen (eventueel schouders bewegen)
1-4	Draai terug, r. been opzij, l. over, r. over en sta (nog steeds �)
5-8	Hurkzit, sta en eindbeweging (In zelf bedenken)

LES	6
DATUM	Week 48
KLAS	Havo en VWO 4
ONDERWERP	Dans: de leerlingen worden choreograaf
BEGINSITUATIE	De leerlingen hebben vijf lessen dans gehad. Ze hebben zich verdiept in vier verschillende dansstijlen, - begrippen en -theorie en kennis opgedaan over het ontstaan van de dans. Daarnaast hebben ze deze kennis middels een spelvorm in de praktijk gebracht en met behulp van een analyseschema kritisch naar dans leren kijken. Tijdens de vorige les hebben ze een dans aangeleerd. Dit zijn de laatste twee lessen dans.
WERKVORMEN	- Dansen - Choreografie maken (dansnotatie)
LES/LEERDOELEN	- Leerlingen ondervinden aan den lijve hoe het is om een choreografie in te studeren en maken kennis met het vak van een choreograaf door een dans aan te leren en deze zelf af te maken.

OPBOUW LES

WAT	TIJD (min)	INHOUD	MATERIAAL
Inleiding	10 min.	• Bij binnenkomst zijn de tafels al aan de kant geschoven (of lln hebben les in de gymzaal). • Les openen, namenlijst en terugkoppeling vorige les. • Herhaling choreografie vorige les	Muziek
Kern	35 min.	<u>Opdracht negen.</u> De leerlingen gaan in groepen een choreografie maken van 4x8 tellen. Dit plakken ze achter de bestaande choreografie. De choreografie wordt beoordeeld door de docent. Waar moet de choreografie aan voldoen? - De choreografie heeft een lengte van 4 keer 8 tellen. - Er moeten minimaal 2 verschillende dansstijlen in voorkomen - Gebruik minimaal 2 verschillende dansrichtingen en danslagen Naast bovenstaande punten wordt de choreografie beoordeeld op: - Presentatie - Originaliteit - Samenspel Van tevoren schrijven de leerlingen op welke dansstijlen, technieken en richtingen ze van plan zijn te gebruiken.	Reader Muziek
Slot	3 min.	Les afsluiten. Tafels terugzetten.	
Afsluiting les	2min.	Volgende les laten de leerlingen hun choreografieën zien. Ze mogen thuis nog oefenen, deze choreo wordt beoordeeld.	

LES	7
DATUM	Week 49
KLAS	Havo en VWO 4
ONDERWERP	Dans: de leerlingen worden choreograaf
BEGINSITUATIE	De leerlingen hebben vijf lessen dans gehad. Ze hebben zich verdiept in vier verschillende dansstijlen, - begrippen en -theorie en kennis opgedaan over het ontstaan van de dans. Daarnaast hebben ze deze kennis middels een spelvorm in de praktijk gebracht en met behulp van een analyseschema kritisch naar dans leren kijken. Tijdens de vorige les hebben ze een dans aangeleerd. Dit is de laatste les.
WERKVORMEN	- Dansen - Choreografie presenteren
LES/LEERDOELEN	- Leerlingen ondervinden aan den lijve hoe het is om een choreografie in te studeren en maken kennis met het vak van een choreograaf door een dans aan te leren en deze zelf af te maken.

OPBOUW LES

WAT	TIJD (min)	INHOUD	MATERIAAL
Inleiding	10 min.	• Bij binnenkomst zijn de tafels al aan de kant geschoven (of lln hebben les in de gymzaal). • Les openen, namenlijst en terugkoppeling vorige les. • Laatste keer oefenen voor de choreografie	Muziek
Kern	20 min.	De leerlingen gaan hun choreografieën laten zien aan elkaar. Voordat ze beginnen leveren ze op papier in welke dansstijlen, technieken en richtingen ze van plan zijn te gebruiken. De docent beoordeelt de dans: zie beoordelingsformulier op de volgende pagina. De choreografieën kunnen gefilmd worden door de docent. Dit kunnen de leerlingen later terug kijken. Waar moet de choreografie aan voldoen? - De choreografie heeft een lengte van 4 keer 8 tellen. - Er moeten minimaal 2 verschillende dansstijlen in voorkomen - Gebruik minimaal 2 verschillende dansrichtingen en danslagen Naast bovenstaande punten wordt de choreografie beoordeeld op: - Presentatie - Originaliteit - Samenspel Van tevoren schrijven de leerlingen op welke dansstijlen, technieken en richtingen ze van plan zijn te gebruiken.	Reader Muziek Beoordelings- formulier Papier lln camera
Slot	15min.	Lessenserie evalueren. Evaluatie formulier in laten vullen door de lln.	Evaluatie formulieren
Afsluiting les	5 min.	Afsluiting lessen dans	

BEOORDELINGSFORMULIER

Per onderdeel kunnen de leerlingen maximaal twee punten verdienen.

- 0 punten = onderdeel is niet aanwezig
- 1 punt = onderdeel wel aanwezig, niet helemaal goed uitgevoerd
- 2 punten = onderdeel is helemaal goed uitgevoerd

NAMEN GROEPJES						
LENGTE (4x8 tel)						
DANSSTIJL 1						
DANSSTIJL 2						
DANSRICHTING 1						
DANSRICHTING 2						
PRESENTATIE						
ORIGINALITEIT						
SAMENSPEL						
TOTAAL AANTAL PUNTEN (max 20) punten /2 = cijfer						

EVALUATIEFORMULIER LEERLINGEN

Je bent nu aan het einde gekomen van de lessenserie dans voor CKV. Wij zijn benieuwd wat je van de lessen vond. Wil je daarvoor onderstaande vragen invullen?

Bedankt!

Naam	
Leeftijd	
Klas	

1. Welke opdracht(en) uit de lessenserie dans vond je het leukste om te doen? En waarom?
2. Welke opdracht(en) vond je minder leuk om te doen? Waarom?
3. Wat mis jij nog aan de lessenserie dans?
4. Geef een cijfer van 1 tot 10 voor de lessen dans. Waarom heb je voor dit cijfer gekozen?
5. Geef een tip aan je docent over de inhoud van de lessenserie, oftewel: wat wil jij graag veranderen, wat kan beter?

EVALUATIEFORMULIER DOCENTEN

Naast de evaluatie van de leerlingen ben ik erg benieuwd wat jullie, als docenten, van het lesmateriaal vonden. Wat werkte goed? Wat werkte minder? Wat vond je leuke en interessante opdrachten en welke opdrachten mogen volgend jaar wegblijven? Hieronder staan een aantal vragen, zouden jullie deze in willen vullen? Hartelijk dank daarvoor!

1. Welke opdracht(en) verliep(en) goed? En waarom?

2. A. Welke opdracht(en) ging(en) minder? En waarom?

B. Op welke manier zouden deze opdrachten beter vormgegeven kunnen worden? (bijv. andere werkvorm? Welke? ...)

2. Is het gebruik van media functioneel? Waarom?

- Wat moet er inhoudelijk nog aangepast/verbeterd worden aan de opzet?
- Welke materialen moeten nog verbeterd worden?
- Wat mis je nog in de lessenserie dans?
- Hoe was de houding van de leerlingen tijdens de lessen? Hadden ze er plezier in?

4. REFLECTIE

Ik ben aan het einde van mijn meesterproef gekomen. De lessen zijn allemaal gegeven, de evaluaties door de leerlingen en docenten ingevuld en ik heb zelf ervaren hoe het is om een lessenserie te ontwerpen en uitvoeren. Tijd om terug te kijken op deze meesterproef en deze te reflecteren en evalueren.

Leerdoelen

Aan het begin van de meesterproef heb ik de volgende doelen gesteld:

- Leerlingen evalueren hun eigen dansachtergrond en ervaring, middels het maken van een opdracht.
- Leerlingen formuleren het begrip dans: wat is dans?
- Leerlingen leren wanneer dans is ontstaan.
- Leerlingen maken kennis met vier verschillende dansstijlen. Zij leren over de inhoud en achtergronden van de academische dans, moderne dans, jazz- en musicaldans en streetdance.
- Leerlingen gaan actief aan de slag met dansbegrippen, danstechnieken en dansstijlen door middel van een spelvorm.
- Leerlingen leren kritisch te kijken naar dans, met behulp van een analyseschema.
- Leerlingen ondervinden aan den lijve hoe het is om een choreografie in te studeren en maken kennis met het vak van een choreograaf door een dans aan te leren en deze zelf af te maken.

Ik kan nu concluderen dat deze leerdoelen behaald zijn. Door middel van de opdrachten zijn leerlingen aan de slag gegaan met dans. Ze hebben zichzelf verdiept in de vier dansstijlen: zowel tijdens de les, door middel van de 'expert' werkvorm, als thuis: leerlingen kregen de opdracht mee om, in eigen woorden, de opdrachten te maken rondom de vier dansstijlen. Deze moesten ze binnen een week via de ELO inleveren. Tijdens deze les kregen de leerlingen een eerste, korte kennismaking met dans door alvast wat danspasjes en technieken in kleine groepen met elkaar te oefenen. Dit werd tijdens de volgende les uitgebreid, door het grote dansspel. Hierin moesten leerlingen kiezen welk woord weg moest, ze gingen dansstijlen tekenen, danstechnieken uitbeelden en dansbegrippen omschrijven. Ik heb al mijn klassen (3 klassen havo4) na deze les klassikaal gevraagd wat ze van het spel vonden. Één klas vond het ietwat kinderachtig, de overige twee klassen vonden het spel leuk, en ze gaven aan dat ze op een andere manier les kregen dan normaal. Ze waren er (zowel geestelijk als lichamelijk) actiever mee bezig, wat zij als prettig ervoeren. Door middel van het analyseschema leerden leerlingen kritisch kijken naar dans, ze kregen vier dansfilmpjes te zien, waarnaar ze de vragen moesten beantwoorden die we vervolgens klassikaal gingen bespreken. De laatste drie lessen waren succesvol, leerlingen kregen een choreografie aangeleerd en moesten deze afmaken met een zelfverzonnen choreografie. Ik vond het erg spannend om hier mee bezig te zijn, omdat de meeste leerlingen nog nooit zelf hebben gedanst. Toch pikten ze het allemaal erg goed op, gingen ze serieus met de dans aan de slag en hadden ze mooie eindresultaten. De filmpjes zijn in mijn rol als 'vakdidactisch deskundige' te zien. De leerdoelen zijn dan ook zeker behaald.

Methode en verbeterpunten lessenserie

Met deze lessenserie heb ik mezelf in het diepe gegooid door veel nieuwe werkvormen uit te proberen. Nieuw voor mij waren de werkvormen 'expert', 'welk woord weg', 'pictionary', 'uitbeelden', 'verboden woord', 'dansen' en 'maken van een choreografie'. Behoorlijk wat nieuwe werkvormen, en een grote uitdaging. De stof was eveneens nieuw voor de leerlingen, bij CKV hebben ze nog nooit lessen over dans gemaakt. Ik vond het dan ook spannend om hiermee te starten, maar het is erg positief uitgevallen.

Naar aanleiding van mijn eigen ervaringen met deze methode en die van de overige twee docenten sta ik zeker nog achter deze aanpak, deze manier van lesgeven. Ik vond de lessenserie erg geslaagd en leerlingen waren er eveneens enthousiast mee bezig. Omdat de school mij erg vrij laat in het maken van de lessenserie heb ik er ook echt een eigen stempel op gedrukt. Ik zou, echter, nog best wat lessen willen invullen met dans, om zo wat dieper op de stof in te kunnen gaan, maar hier hebben we simpelweg te weinig tijd voor, willen we ook nog fatsoenlijk aandacht besteden aan de andere kunstdisciplines. Aan het einde van de lessenserie heb ik deze geëvalueerd met de overige twee CKV docenten. Hier zijn de volgende aandachtspunten uitgekomen:

We waren alle drie enthousiast over het lesmateriaal. Vanuit de praktijk merkten we dat leerlingen actief en enthousiast met het materiaal om gingen en ook voor ons zelf was het een fijne manier om les te geven over dans. De twee overige docenten gaven aan dat de opdrachten bijna allemaal goed verliepen, door een goede voorbereiding en duidelijke uitleg. De opdracht die wat moeizamer verliep was de dansanalyse. Het kan zijn dat de fragmenten niet duidelijk genoeg waren, of de vragen te open. Er werd aangegeven dat de fragmenten korter mogen en meer gesloten vragen. Zelf ben ik van mening dat de fragmenten wel lang genoeg waren, maar dat de vragen juist wat meer verdiepend moeten worden en misschien juist wel open en dan met meer meningsvragen er in. Ik ben het er zeker mee eens dat de fragmenten duidelijker mogen. De les waarin we een dansanalyse gingen maken, ga ik dan ook zeker veranderen voor volgend jaar. Ik ga duidelijkere vragen stellen met goede en heldere fragmenten.

Daarnaast waren er soms te weinig kaartjes voor het grote dansspel (les drie). Leerlingen kregen vijf minuten de tijd voor het spel, maar tijdens de lessen heb ik hier drie minuten van gemaakt. Dan nog waren de leerlingen snel door de kaartjes heen. Voor volgend jaar moeten er dan ook (minimaal) dubbel zoveel kaartjes gemaakt worden.

Tot slot werd er aangegeven dat het fijn zou zijn om tussen les één en twee nog wat meer voorbeelden te laten zien van dansfragmenten. Leerlingen mogen, voordat ze zich gaan verdiepen in de vier dansstijlen, nog meer zien en dan ook vooral over deze vier dansstijlen. Het zou dan ook handig zijn om een les extra te maken, tussen één en twee met daarin wat meer voorbeelden van dansfragmenten, bijvoorbeeld de dansfilm *West Side Story* als voorbeeld van Jazz, et cetera.

Wat wij alle drie nog missen in de lessenserie is het gebruik van een dansspiegel en grotere lokalen. Het was nu wel te doen, maar wanneer je de dans aan gaat leren, is het fijn dat je deze niet in spiegelbeeld hoeft te doen, maar een grote spiegel voor je hebt. Momenteel hebben wij op DGW een spiegel beschikbaar voor talentklas dans. Deze staat echter in één lokaal en is moeilijk te verplaatsen. Dit zou dan ook betekenen dat alle lessen CKV in dat betreffende lokaal ingepland moeten worden. Het proberen waard, maar of dit gaat werken in de praktijk is een tweede. Volgend jaar gaan we dit proberen te veranderen.

Evaluatie leerlingen

Aan het einde van de lessenserie dans hebben leerlingen uit enkele klassen een evaluatieformulier ingevuld, daar kwamen de volgende aandachtspunten en tips uit.

- Meer tijd voor opdrachten en vooral ook meer tijd voor het maken van de choreografie
- Choreografie in jouw eigen dansstijl maken (bijv. stijldansen)
- Choreografie op eigen gekozen muziek maken
- Andere dansfragmenten (sommige waren langdradig)
- Weinig ruimte om je dans te oefenen
- Meer lesuren
- Meer dansstijlen behandelen

Wat leerlingen erg leuk vonden om te doen was het verzinnen van je eigen dans, het raden van dansstijlen via filmpjes en het dansspel. Leerlingen misten over het algemeen niet heel veel aan de lessenserie, wat wel werd genoemd was bijvoorbeeld *dat de docent aan de klas een eigen dans voor doet, of meer tijd voor de opdrachten.*

De meningen van leerlingen over de werkvorm 'expert' waren erg verdeeld. Zo gaf iemand aan: *best leuk, je komt dan ook meer te weten over de dansstijlen, maar je leert ook een beetje presenteren.* Maar een ander gaf aan: *je bent niet meteen expert, want je weet nog lang niet veel over die dansstijl.*

Een andere leerling zei over deze werkvorm: *Ik vind het een goede leer- en werkvorm. Zo zoek je dingen op en vertel je die aan de mensen. Het is wel een beetje moeilijk af en toe, omdat het zo snel gaat.*

En weer iemand anders zei: *Ik vond het leuk, omdat je in groepjes zelfstandig bezig kan zijn en niet de hele les hoeft te luisteren.*

De meningen over de tijd die de leerlingen kregen voor deze opdracht waren ook verdeeld. Zo gaf iemand aan *grappige werkvorm, want je moet in een korte tijd zo veel mogelijk leren*, terwijl iemand anders zei: *Ik vond het een goed idee, maar uiteindelijk kwam het niet heel goed uit qua tijd.*

Wat betreft het maken en uitvoeren van een eigen choreografie werd door enkele leerlingen aangegeven dat ze dit aan het begin best spannend vonden. Ze hoorden dat ze de dans voor de groep moesten presenteren. Toen ze hoorden dat dit in groepjes mocht, vonden ze het wel heel leuk.

Tot slot gaven leerlingen een cijfer tussen de 5 en 10 voor deze lessenserie:

Cijfer	Aantal leerlingen	In procenten
5	2	2 %
6	9	10 %
6,5	8	9 %
7	29	33 %
7,5	17	19 %
8	21	24 %
9	2	2 %
10	1	1 %
Totaal	89	100 %

33 % geeft de lessenserie een 7, 19 % een 7,5 en zelfs 24 % geeft de lessenserie een 8. Dit zijn denk ik mooie getallen die veel zeggen over hoe de leerlingen de lessenserie ervaren hebben. Slechts twee leerlingen vonden het een vijf waard en er was niemand die lager dan de vijf ging. De lessenserie heeft dan ook een dikke voldoende gekregen, waar ik erg blij mee ben.

Ik ga volgend jaar proberen om rekening te houden met de wensen en tips van de leerlingen. Meer tijd voor de lessen zal moeilijk gaan, maar ik kan wel wat opdrachten schrappen of vervangen voor andere zodat ze in ieder geval voor de opdrachten die ze daadwerkelijk krijgen wat meer tijd hebben. De dansfragmenten ga ik aanpassen en ik ga nog eens goed naar de eindopdracht kijken en afwegen of leerlingen in hun dansstijl een choreografie mogen maken (talenten aanspreken), of ze juist kennis laat maken met andere dansstijlen (over je eigen grenzen heen kijken). Het maken van een dans op een zelf gekozen muziek lijkt me prima om volgend jaar te doen. Kortom, ik ga zeker iets doen met de tips die de leerlingen mij hebben gegeven.

Zelfevaluatie

Tot slot de zelfevaluatie. In bovenstaande heb ik al enkele punten voor mezelf genoemd, maar ik zal daar in dit hoofdstuk nog wat dieper op in gaan.

Over het algemeen ben ik tevreden over de lessenserie. Ik vond dat de leerlingen vol enthousiasme aan het werk gingen en open stonden voor hetgeen ze aangeboden kregen. De aandachtspunten en tips van leerlingen, mezelf en van overige docenten wat betreft de inhoud en vorm van de lessenserie heb ik hierboven benoemd en ga ik dan ook niet nogmaals herhalen. Ik wil dan ook in gaan op mijn eigen functioneren. Voordat we begonnen aan deze lessenserie heb ik de overige twee docenten uitleg gegeven over de lessen en hen de choreografie aangeleerd. Dit verliep soepel. Ook tijdens het geven van de lessen konden zij altijd naar mij toe komen met vragen. Dit ervoer ik ook als prettig. Wat er beter kan aan mijn functioneren is dat ik van te voren nog beter na denk over hoe ik de lessen ga organiseren. Moeten leerlingen bepaalde opdrachten inleveren? Krijgen zij daar een cijfer voor? Wat doe ik als ik tijd te kort kom? Wat doe ik als de muziek het onverwacht niet doet? Dit zijn vragen die, tijdens het geven van de lessen, naar boven kwamen. Ik moet hier, voor mezelf, van te voren beter over nadenken. Daarnaast wil ik graag de lessenserie gaan verbeteren, aan de hand van bovenstaande punten. Verder voelde ik mij niet echt onzeker tijdens de lessen: dans heeft mijn grote interesse en ik merk dat ik juist heel zelfverzekerd ben doordat ik jarenlang dansles heb gegeven bij een vereniging. Ik word hier juist meer ontspannen van en dat merken de leerlingen ook. De les met 'expert' als werkvorm verliep bij alle klassen wat minder. Dit had met de tijd te maken en met het feit dat leerlingen deze opdracht uit moesten werken op papier en dat in moesten leveren. Hierop kwam wat verzet vanuit de leerlingen en dit ga ik volgend jaar dan ook anders doen. De vorm blijft het zelfde, maar ik zal het wat korter maken, zodat leerlingen geen tijd te kort komen. Ook hetgeen ze in moeten leveren ga ik veranderen. (misschien dat ik ze laat verdiepen in één dansstijl, in plaats van alle vier dansstijlen). Hier ga ik nog goed over nadenken. Verder ben ik erg tevreden en heb ik zin om deze lessen volgend jaar weer te geven.